

Praatje ter gelegenheid van de opening van de tentoonstelling van het werk van Lucie van Dam van Isselt in het Markiezenhof te Bergen op Zoom
op 17 mei 1986.

Dierbare aanwezigen,

Ik mag u zo wel aan spreken, hoop ik, want u bent hier gekomen uit liefde en bewondering voor het werk van mijn moeder dat mij zo heel dierbaar is.

Ik wil gaarne beginnen met het uitspreken van mijn grote dankbaarheid aan de Directie van het museum dat *zij* is ingegaan op het voorstel van mijn neef Jacob van Dam van Isselt tot het organiseren van deze tentoonstelling en vooral ook van mijn diepe waardering voor het onvoorstelbare speurwerk van de heer Blok gedurende twee volle jaren voor het opsporen en ter been verkrijgen van het hier geëxposeerde werk en het samenstellen van de zo uitstekend verzorgde catalogus. Dit speurwerk richtte zich niet alleen op het werk van mijn moeder, maar ook op haarzelf en haar familie en vrienden. Een klein voorbeeld dat mijzelf betreft: Ik wist wel dat mijn ouders aan het einde van de negentiende eeuw in den Haag

gewoond hadden, dat ik in den Haag ben geboren
en dat ik gedurende mijn vroege jeugd in Oosterbeek
heb gewoond. Ik dacht dus niet anders dan dat
mijn ouders kort na mijn geboorte in 1901 van
den Haag naar Oosterbeek waren verhuisd. "O nee"
zei de heer Blok, "die woonden toen al in Oosterbeek
en u bent in den Haag in het huis van uw groot-
vader van Dam van Tiel geboren en uw vader
was op reis." Zo kom je nog eens iets over jijzelf te
weten.

Men heeft mij gevraagd u hier enkele persoon-
lijke herinneringen aan en uitspraken van mijn
moeder te vertellen. Die kunnen alleen van de
latere tijd zijn. Mijn ouders waren namelijk
gescheiden toen ik nog heel jong was en wij,
mijn broer en ik, zijn toen, ik weet niet waarop
bij mijn vader gebleven. En ik heb toen pas in
mijn bruidslagen, op 29 februari 1924, weer
met mijn moeder kennismakten. En mijn
vader was veel op reis - dat is ook de reden
waarom ik zo weinig afweet van de omstan-
digheden rondom mijn geboorte.

Jaar goed, na 1924 is er toch nog een
zeer diepe relatie tussen mijn moeder en
mij gegroeid en vooral nadat zij in het
begin van de dertiger jaren van Veere naar
den Haag was verhuisd waar wij, mijn
vrouw en ik met onze drie zoon's, toen ook

(3)

woonden. Geen gewone moeder - zoon relatie, maar uitermate boeiend. Ik had altijd het gevoel bij haar in een fascinerende andere wereld te zijn, vooral wanneer ik's avonds enkele weken bij haar logeerde wanneer mijn vrouw en de zoons nog ergens op vakantie waren. Zij had de wachtelroede om allerlei mensen om zich heen te versammelen die "out of the normal" waren, maar dan in de zeer positieve zin, zo waardevol en interessant.

Maar nu enkele uitspraken. Om te beginnen een die mij diep heeft geraakt: "Ik ben veel alleen. Maar ik vind dat niet erg want ik vind dan dat ik in goed gereedschap ben". Ik bewonderde en benijdde haar daarvoor. Ikzelf voelde me vaak in alles behalve goed gereedschap wanneer ik alleen was. Maar het heeft me ook zo geholpen, want het heeft me later ontdekt dat ook ik een plaats in mijzelf heb waar ik in goed gereedschap ben en dat ik, als het me ernst is, daar toegang toe kan krijgen. En ik geloof sterk dat dat bij iedereen het geval is.

Alleen één ding heeft me wel verwondert, vooral toen ik haar dagboek las dat hier ook aanwezig is. Dat dagboek is voor 95% in het Spaans geschreven - ter oefening -, voor 3½% in het Frans en

1) Bij het schilderen was zij "natuurlijk veelal wel alleen; maar dan was
2) zo volledig met haar werk verbound dat haar uitspraak zeker
niet daarop betrekking kan hebben gehad.

voor $1\frac{1}{2}\%$ in het Nederlands. Dat dagboek getuigt van een voor een gewoon mens zoals ik zo eenvoud programma met elke dag ettelijke en soms vele bezoekjes bij haar thuis en bij anderen, theaterbezoek, tentoonstellingen, uitstapjes en reizen, vrijwel altijd in gezelschap, zelden een maaltijd alleen. En toch was haar uitspraak naar mijn gevoel subjectief volkomen oprecht en eerlijk en is het een getuigenis van de intensiteit waarmee zij elk moment beleefde!"

Een andere uitspraak: "Ik heb vannacht zo'n mooi schilderij gemaakt - ik hoeft het alleen nog maar te schilderen."

Haar woonkamer - niet haar atelier - was altijd netjes en verruigd. "Daar moet ik wel voor zorgen", zei ze, "want ik ben in wezen zo slordig en anders loopt het volkomen uit de hand."

"Een interieur getuigt van een echt gevoel voor schoonheid van de bewoner", zei ze, "niet door de aanwezigheid van mooie dingen - die kan iedereen kopen - maar door de afwezigheid van storende lelijke dingen."

Een geliefkoosd spel met haar grote vriend, de componist Alexander Voormolen van wie wij zojuist een aan haar opgedragen piano-compositie beluisterd hebben, bestond

hierin dat ze elkaar om beurten een onbekende dichtregel van een van hun geliefde Franse dichters van de vorige eeuw voorlazen en dat de ander dan aan de klankkleur van die regel moest raden van welke dichter het was. Tussen haakjes: Voormolen heette in haar huis "de Urf" en zo heette ook dat wonderlijke kleine witte stenen beestje dat op enkele schilderijen te zien is. Verscheidene personen hadden in haar huis bijnamen.

Eens was er geld bij haar gestolen. "Och", zei ze, "de dief zal het wel meer nodig hebben dan ik".

Toen ze nog in Veere woonde vertelde de bij haar inwonende dienstbode dat ze ging trouwen en vroeg of haar man dan ook bij haar mocht intrekken. "Met wie?" vroeg mijn moeder. Nu, dat bleek de notoire dief van Veere te zijn. Waarop mijn moeder een gesprek met hem had en zei: "We weten allemoal dat je steelt. Maar ik ben gewend om nooit iets af te sluiten en ik zou het wel heel onplerierig vinden als je hier ging stelen." Nadat hij er een paar maanden had gewoond en haar beter had leren kennen kwam zijn ontboezemming: "Van vrouw stelen, nooit van zijn leven; voor haar stelen - alles wat ze wil".

L

Na een flinke ischias-aanval liet ze zich masseren in een instituut voor fysische Therapie in Amsterdam. Na de eerste behandeling kwam de geneesheer - directeur van het instituut in de behandelingskamer en vroeg aan de Finse masseuse: "En, Fröken, wat vind je van onre nieuwe patiënt?" Waarop Fröken op haar knieën valt en zegt: "O, Heer, ik dank u dat u haar ischias hebt laten krijgen, want anders had ik haar nooit leren kennen". En dat heeft zich verdiend tot een van de dierbaarste vriendschappen.

Ik zie dat de mij toegedachte tijd bijna is verstrekken, maar ik wilde u toch nog graag de met elkaar verbonden merkwaardige geschiedenissen vertellen van twee van moeder Lucies schilderijen. Wij, mijn vrouw de drie zoons en ik, woonden tijdens de oorlog in Arnhem. Dat werd, zoals u weet, in september 1944 na de slag om Arnhem geëvacueerd. Alle schilderijen, van mijn moeder, van mijn vader en andere naar het souterrain gebracht. En om één, ons lievelings-schilderij van mijn moeder, ter meerdere bescherming een deken gewikkeld. We dachten: "Over een week zijn we bevrijd." Jaar het heeft toen nog negen of tien maanden geduurd voordat we weer naar ons huis konden terug-

keren. Alle schilderijen weg, behalve dat ene: dat stond er nog, maar zonder de deken. Ik ben er natuurlijk niet bij geweest, maar wat ik mij voorstel dat er gebeld is, is het volgende. De Duitsers die alles zo "gründlich" en systematisch doen hebben eerst een team gestuurd om kunst te "organiseren". Die hebben alle schilderijen meegenomen, maar niet de moeite genomen om te kijken wat er in die deken zat. Daarna, toen de toestand nog nijpender werd, een team om textiel te organiseren. Die hebben de deken er afgewikkeld, maar zich niet geïnteresseerd voor het schilderij. Hadden ze immers geen opdracht voor. En wij natuurlijk dolblij dat wij dat, ons lievelings-schilderij, nog hadden. Maar helaas, ruim twee-en-een-half jaar geleden kom ik op zondagavond na een weekend afwezig te zijn geweest thuis en toen was er ingebroken. Al mijn tafelzilver weg - tot - en één schilderij, dat ene. Alle pogingen om het terug te krijgen - paragnost, advertentie en artikel in de krant, uitgelooft, de beloning - toldusver vergeefs. Het schilderij betreft een atelier-interieur met haarsel/trois-quarts van achteren gericht aan het schilderen. Het staat vermeld op blz. 8 van de catalogus met de helaas maar al te ware aante-

koning: "verblijfplaats thans onbekend".

En nu de ermee verbonden geschiedenis van een ander atelier-interieur. Dat heb ik na de dierstal heel dierbaar te leen gekregen om op de lege plaats te hangen van een van mijn zoons en zijn vrouw. Zowel van mijn zoon als van mijn schoondochter is dit hun tweede huwelijk. Mijn schoondochter is van streng katholieke huize. Voor haar vader was dit iets afgrislyks: zijn dochter scheiden en hertrouwen met een gescheiden niet-katholieke man. Het heeft dan ook lang, tot wel een half jaar nadat ze getrouwd waren, geduurd voordat hij er in toestemde dat mijn zoon hem mocht komen bezoeken. Toen die op de drempel van de kamer stond zag hij dat bewuste schilderij hangen. En in plaats van zijn schoonvader te begroeten liep hij er langzaam naar toe, bleef er enige tijd voor staan en zei toen: "Dat is van mijn oma". En dat schilderij - u hebt de reconstructie ervan gezien op de aankondiging van de tentoonstelling - was nu juist het lievelings-schilderij van zijn schoonvader. Die had het eens op een tentoonstelling of bij een kunsthandel gekocht. En natuurlijk nooit vermoed dat het geschilderd was door de grootmoeder van zijn schoonzoon want het was uiteraard

gesigneerd "Lucie van Dam van Isselt". Nu, u begrijpt: toen was het ijs gebroken. Ik vraag u: kan zo iets zijn wat men "toeval" noemt?

Ja, en dan herinner ik mij nog zo goed die zondagmorgen begin juni 1949. Ik kwam bij mijn moeder die toen heel erg ziek in bed lag. Ze zei: "Dit is de sterfdag van je tante Coba. En sinds haar overlijden ben ik op deze dag altijd bij mijn broertje geweest. En nu kan ik daar vandaag niet 'heen'." En voegde ze er aan toe, "het zou best zo kunnen zijn dat ik vandaag ook doodga." En op mijn afwerend gebaar: "Nee heus: vannmorgen begon alles zo plotseling te vervagen. Maar je moet dat niet erg vinden. Diep in mij heb ik zo'n hecht geloof dat ik heb er volkomen vrede mee dat ik heenga." En dierlijke nacht is zij overleden. Als je zo afscheid kunt nemen van het leven is dat volgens mij het zuiverste teken dat je echt en intens hebt geleefd. En dat was bij haar zeer zeker het geval.

En nu zou ik u willen voorstellen het hier bijeengebrachte werk geramenlijkt te gaan bekijken en verklaar ik de tentoonstelling gaarne voor geopend.

Martin Ekker.